

en 'r haw bekans Ame drop gezag es de pesjtoer neet weijer haw ge-
gaange mèt: "Sjtinkende Gouwe zègke ze heij de tege en es te dich dat
e paar daag op dat vrettelke vrijfs dao neve d'n neus, dan zalste zien tot
oonkroed toch nog äörereges veur doug."

"Mé"ging 'r weijer "Iech zal dich 'ns 'n plant geve, es te wèls, boeste
gaar geijn meute mèt zals hōbbe. Es te ze edere zoondeg, veursjte nao
de hoemès keumps, e sjeutsje water giefs, dan zalste zién tot ze e blōm-
ke krijg. Dat door waal zès jaor, dus dat zien driehoonderd en twelf
sjeutsjes water en es 't kind zès jaor is dan huur iech 't waal, määorrege
ōm twie oor duip v'rōm".

Pa noom zich 't sjtekske van de plaant mèt nao hoés en zat 't in 'ne
blompot, want de kós de pesjtoer toch gaen affroont aandoén....

't Pesjtuurke kaom eder jaor op hoesbezeug - ezzof 'r 't op de klender
haw sjtoon - en zag es'r bènne kaom: "Iech kom 'ns loere of de plaant
ouch good verzörg weurt".

Oondertōssje waore al weer e paar kinder gebore en toen 'r weer 'ns
kaom, zag 'r: "Noo geit 't drop aan" en 'r waes nao de plant die al jaore
op de veensterbaank bekaans haw stoon oet te druge, "Komend jaor zal
toch get mote gebäöre. Geef ze mer 'n drōppelke mie in de week."

Pa haw al die joare geijn fuditie gehad in wat de Pesjtoer 'm haw gezag
indertied. En toen in 't zèsde jaor geijn blom op de plant kaom, zag 'r
tege Moeder: "Ich haw 't waal gedach."

"En dat van d'n Hiemel zal ouch waal neet woer zien".

"Diech bis 'nen oongeluvigen Tommes" zag Moeder tege Pa.

"En d'n vrettelkes daan, die zién waal weg".

"Towvaal, allemaal towvaal" zag Pa.

"G'r hōb mesjiens neet good geloerd" zag de Pesjtoer tege Pa.

En dei waor veur doet te valle, mé 'r dorf niks truk te zègke.

Mé tege Moeder zag 'r: "Dat is d'n iersjte en de lèste kier, tot iech
miech get door 'ne Pesjtoer hōb laote wiés make".

Pa zag eigelijk get aandersj, me ich wèl 'm dao neet mie mèt belestig-
ge. Want ... 't jaor drop, wie 'r 't pléntsje op de mèstem wow goeje en
'r mèt 'ne vinger door d'n drek in de blompot ging, zat 'r eine drop, tot

Moeder van alteratie reep: "Zjuzzes, Maria, Jozef, wat is gebäörd?"
Toen reep 'r: "Dao is votvernonde e blōmke op 't teenk gekomen. Noo
sjeug god ter düvel doet, hōbstvanzeleve".

Jaomer, want v'r hawwe zjus 'n haaf jaor geleje 'ne nuije pesjtoer
gekrege.

En dae kós niks vaan blomme.

En ouch neet van vrettelkes !

't Vreijspeel: een oud (en onbekend) gebruik in Heer.

(Piet Wetzels)

In het Folkloristisch woordenboek van Nederland en Vlaams België,
geschreven door K. ter Laar in 1949 komt een merkwaardige passage
voor als men zoekt onder het woord "Heer". Men wordt verwezen naar
het woord "Vrijspel". Op pagina 454 staat dan de volgende tekst:

"**Vrijspel**, te Heer (ten Z.O. van Maastricht). Ter gelegenheid van de
kermis drinken en dansen de jongelui in een herberg. Onder muziek
houdt een jonge man een rondgang met twee schotels; twee anderen,
met een brandende kaars, vergezellen hem. Als iemand zich onordelijk
gedraagt, dan gelast de kapitein, dat hij *gebritst* wordt. De schuldige
moet neerhurken en wordt getuchtigd met een lat, die in dunne latjes
gespleten is".

Hetzelfde Vrijspel of Vreijspeel komt voor in het boek van Dr. J.
Schrijnen, "Nederlandsche Volkskunde", uitgegeven in twee delen te
Zutphen tussen 1930 en 1933.

Hij vermeldt op pagina 311 van het eerste deel weer meer, en andere
gegevens:

"Vroeger werd te Heer (L) bij gelegenheid der kermis het zogenaamde
vreijspeel gehouden. Na de hoogmis brachten de jongelui de meisjes
van 't kerkplein naar een herberg, waar gedanst en gedronken werd.
Te midden van den carré-dans maakte men halt, en onder muziek

't Äörke is een kwartaaluitgave onder verantwoordelijkheid van: Stichting Heemkunde Heer.

Redactieadres:
Hoogveerlinxstraat 113,
6211 AP Maastricht.

Redactie 't Äörke:
G. Eggen (telefoon 043 - 356 07 21 fax 043 - 356 07 22)
P. Wetzels (telefoon 043 - 321 92 37)
Vacature

Abonnementen:
€ 9,50 per jaar bij vooruitbetaling te voldoen.
Losse nummers € 2,70 (voor zover beschikbaar)
N.B. Bij verzending per post wordt de prijs verhoogd met portokosten,
afhankelijk van bestemming.

ISSN 1388-8471

Stichting Heemkunde Heer
Inschrijvingsnummer Kamer van Koophandel: 14.058.332
Postbank 807 33 90
Bank: 89.66.34.248

Bestuur der Stichting:
W. Eggen, voorzitter (telefoon 043 - 361 24 05)
P. Wetzels, secretaris (telefoon 043 - 321 92 37)
G. Kickken, penningmeester (telefoon 043 - 362 34 89)

't Äörke 15 - april 2002

Inhoud:

Pag. Onderwerp:

- 1 Inhoudsopgave.
- 2 Van de redactie.
- 3 Van "Boaj" tot Regiopolitie. - *deel 2* -
- 14 Een stukje oud Heer. - *deel 3* -
- 26 Ringele, Ringele Roeze...
- 27 Gouden bruidspaar Loyson-Idsers.
- 29 De aspidistra van Pesjtoer Heijnen.
- 31 't Vreisjpeel: een oud (en onbekend?) gebruik in Heer.
- 34 Genealogie Heerder families.
- 35 De oorsprong van de namen Heer, Scharn, Cadier en Keer.

Van de redactie.

Als alles goed gaat zijn we nog net op tijd uit met het uitbrengen van nummer van april 2002.

In nummer 15 treffen we het vervolg aan van de geschiedenis van de lokale politie; ook 't Boesmenneke is voor eeuwig vastgelegd. Wiel Eggen neemt ons dit keer uitgebreid mee met zijn wandeling door de Dorpstraat van dik vijftig jaar geleden en enkele andere artikelen naar aanleiding van deze wandeling.

Uw kennis van het Latijn, en het Heers, kunt U ophalen aan de hand van een artikel (in dialect) van Sjèr Wijts.

Een artikel (en oproep) over een oud folkloristisch gebruik en een artikel, overgenomen uit "Geschiedenis van Heer" completeert nr. 15.

Het vervolg op de inwonerslijst 1796 houdt u van ons tegood.

En dan nog dit:

In deze uitgave zijn heel wat foto's gepubliceerd.

Wij hebben gemerkt dat velen dat op prijs stellen.

Wij doen daarom nogmaals een oproep aan iedereen om oude foto's, met of zonder toelichting, ter beschikking te stellen.

Uw foto's worden gescand en u krijgt ze onbeschadigd terug.

Wij wensen u weer veel leesplezier.

Van "Baoj" tot Regiopolitie. - deel 2 - (Ger Eggen)

In deel 1 is de geschiedenis omschreven van de ontwikkeling van gerechtsbode (baoj) tot veldwachter(s). In deel 1 waren we geëindigd bij het begin van de Eerste Wereldoorlog. Uit het antwoord van het Gerechtshof van Den Bosch (begin 1915) bleek dat geen Rijksveldwachters tot detachering in Heer beschikbaar waren. En door de oorlogssituatie was ook de assistentie van de Marechaussee weggefallen.

De gemeenteraad van Heer had geen andere keuze dan zelf op zoek te gaan naar een (tweede) veldwachter.

Op 2 februari 1915 verscheen een advertentie in de Limburger Koerier. Een der sollicitanten was Alexander H. Suijlen geboren te Susteren op 22 juli 1890, van beroep onbezoldigd Rijksveldwachter en jachtopziener voor de Heer Barbou te Susteren.

In zijn sollicitatiebrief schrijft Suijlen verder: "Voor informatiën kunt U Edel Achtbaren zich wenden tot Pastoor en Burgemeester te Susteren."

Let op de volgorde van personen die informatie kunnen geven.

Op de sollicitatiebrief staat een door burgemeester van Oppen gemaakte aantekening: "Pastoor Thijssen".

Kennelijk heeft de burgemeester inderdaad informatie ingewonnen bij de pastoor van Susteren.

En bij de commandant van de Rijksveldwachterbrigade in Geleen, waar Suijlen sinds kort werkzaam was.

Die commandant (Couwenberg) antwoordt bij schrijven van 2 maart 1915 (een soort aanbevelingsbrief) aan burgemeester van Oppen "... dat Suijlen zeer goed maatschappelijk en zedelijk gedrag heeft, kalm in omgang. Maakt slechts zeer weinig gebruik van drank. Suijlen is een flinke groote sterke jonge man, geschikt om arrestanten te achterhalen en vast te houden. Hij ziet er onverschrokken uit, hetgeen hij al reeds heeft bewezen bij het arresteren van een zeer gevaarlijke strooper bij nacht in het jachtveld Born, in het najaar van 1914."

Bij die arrestatie werd Suylen kennelijk gewond, want een andere, bijgeschreven aantekening op zijn sollicitatiebrief luidt: "door de hand geschoten door stroopers".

Kennelijk had dit alles indruk gemaakt. Want Suijlen werd door de gemeenteraad, op voordracht van B & W begin 1915 benoemd tot (tweede) gemeentelijke veldwachter van Heer.

(N.B.: Opmerkelijk is dat de brigadecommandant in zijn antwoord ongevraagd melding maakt dat Suylen weinig gebruik maakt van drank. Opnieuw een bevestiging dat alcoholisme in die tijd een algeheel voorkomend probleem was.)

De "onverschrokken" veldwachter Alexander Suylen - bij zijn benoeming 25 jaar oud en ongehuwd - had tenminste een groot probleem: huisvesting. Uit latere briefwisseling blijkt, dat hij dit probleem zelf oploste. Suylen had zich gewend tot de Rector van "de Voogdij". **In Huize St. Joseph kreeg hij voor 60 cent per dag een kamer.**

En de kost! Naar hedendaagse begrippen iets meer dan niks voor kost en inwoning. Maar een eenvoudige rekensom leert ons dat Suylen 219 gulden per jaar kwijt was aan kost en inwoning. En dat op een jaarloon van (bruto) 450 gulden. Al kort na zijn benoeming - bij schrijven van 4 maart 1915 - wendt hij zich tot de Gemeenteraad van Heer met de mededeling dat zijn salaris toch wel erg weinig is.

Inflatie en beloning.

Tijdens en na de Eerste Wereldoorlog was de inflatie erg hoog. In 1903 beklagt Kupperts zich over de beloning van slechts 300 gulden per jaar. In 1916 is het jaarsalaris al verhoogd naar 450 gulden per jaar. In 1916 verzocht Suijlen dan ook zijn salaris te verhogen van 475 naar 600 gulden per jaar. Dat werd slechts ten dele door gemeenteraad gehonoreerd. Zowel Suijlen als Kupperts kregen een salarisverhoging van ... 25 gulden per jaar. Over Suijlen wordt gezegd dat van een tekort in zijn levensonderhoud geen sprake kan zijn omdat hij ook nog verschillende particuliere diensten verricht. Onderbetaling zal wel de reden zijn geweest waarom Suijlen het na ruim 4 jaar voor gezien hield. Op 29 september 1919 werd hem eervol ontslag verleend.

Wat Kupperts en Suylen wel hebben meegemaakt was de ingebruikname van het gemeentehuis, met woning voor de veldwachter en met een heus politiebureau. Wat dat laatste betreft: inclusief een zoals het toentertijd in de officiële stukken genoemd werd "een gevangen lokaal". In de volksmond heette het cachot of spekkamers.

Kupperts nadert de pensioengerechtigde leeftijd...

Na de ontslagname van Suijlen stond Kupperts er weer alleen voor. Kupperts en zijn vroegere collega Willem Rompelberg hadden een ding gemeen, het verlies van grondgebied van de gemeente Heer. In 1828 werd Keer afgescheiden van Heer. In 1920 moest Heer gebieden afstaan waaronder de Heugemer-, Scharner- en Heerderweg. Met deze laatste straat zal Kupperts in ieder geval geen probleem hebben gehad. De Heerderweg, die overigens tot 1920 deel van de Akersteenweg uitmaakte en ook zo heette, zadelde de gemeenteveldwachters van Heer op met grote problemen. Kupperts was dus de enige veldwachter in de afgeslankte gemeente Heer. Maar inmiddels was hij op leeftijd gekomen. In 1921 werd in de gemeenteraad gesproken over eventuele ontslagname van Kupperts en over zijn opvolger. In een van die raadsvergaderingen van dat jaar wordt opgemerkt dat Kupperts beloofd zou hebben ontslag te nemen bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd. Wat die opmerking inhoudt is niet helemaal duidelijk. Het meest voor de hand liggende is de leeftijd van Kupperts als (enige) veldwachter. Eervol ontslag vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, zoals dat nu zo mooi heet, bestond toen nog niet. Het werkelijke probleem was de inkomenssituatie van Kupperts, na zijn (eventuele) ontslagname. Ouderdomspensioen bestond nog niet of nauwelijks. In de raadsvergadering werd dan ook gepleit om Kupperts na zijn ontslag "iets" te laten bijverdienen van gemeentewege. Of die toezegging de reden is geweest voor de ontslagname is niet meer na te gaan, maar Kupperts vroeg en kreeg eervol ontslag per 1 januari 1922. De gemeente heeft zich in één aantoonbaar geval, gehouden aan de belofte om hem een bijverdienste te bezorgen. In 1923 werd hij belast met het ophalen van de huur van de toen zogenoemde "50 arbeiderswoningen" (Dampstraat). Maar dat heeft slechts kort geduurd.

Foto boven: De opkomst van de auto, betekende meer werk voor de veldwachter. Maar het verkeer op het kruispunt hoefde nog niet geregeld te worden door de veldwachter. Het plaatsen van een ton op het kruispunt was in de jaren '20 kennelijk voldoende. Op voorstel van G.S. van Limburg werd in 1923 in de Algemene Politie Verordening opgenomen dat de maximum snelheid 30 km per uur was. Op de invalswegen werden borden geplaatst. In datzelfde jaar besloot de gemeenteraad ook om voor de somma van f. 15,- een chronometer aan te schaffen...

Michael Hakens.

Na de aangekondigde ontslagname van Koppers werd in de "Limburger Koerier" van 10 november 1921 een advertentie geplaatst. Hierop volgden tientallen reacties.

De sollicitatieprocedure werd snel afgehandeld, want per 3 januari 1922 werd tot veldwachter benoemd Alphons Michael Hakens, geboren te Vaals op 15 april 1892, en destijds wonend in Eijsden. Eenmaal in Heer kreeg hij de bijnaam "de Greune". Volgens de advertentie bedroeg de vergoeding van Hakens f. 1.400 per jaar, plus vrije inwoning en f. 100 voor uniformenkleding. (Vergelijk dit met 1916 !)

De beloofde vrije inwoning voor veldwachter Hakens kon kennelijk niet waargemaakt worden door de gemeente. In de loop van 1923 verzocht Hakens in een brief aan de gemeenteraad om een nieuwe woning. Die woning was niet voorhanden. En daarom werd aan hem, in plaats van een woning, een extra vergoeding toegekend van f. 240 + f. 25 totaal f. 265,-. Voor zover bekend heeft hij nooit in de ambtswoning in het politiebureau gewoond. Hij zou gewoond hebben op de hoek van Akersteenweg/Uivertstraat (tegenover huidige winkel Toko). In de "Limburger Koerier" van maandag 9 maart 1931 lezen wij het volgende tragische bericht:

Aanrijding met doodelijken afloop.

De veldwachter van Heer overleden. Een ander gewond.

Zondagmiddag omstreeks half vijf heeft te Spekholzerheide een zeer ernstige aanrijding plaatsgevonden.

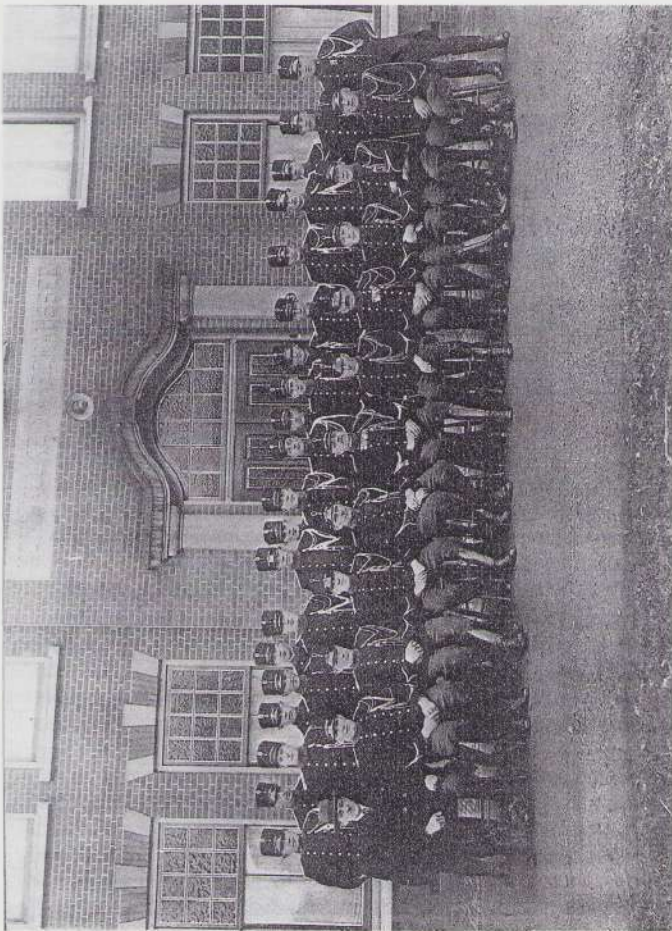
Op de Heerlener Steenweg, in de onmiddellijke nabijheid van de Gra-verstraat, botsten tegen elkaar op een luxe-auto en een motorfiets, waarop de veldwachter van Heer dhr. M. Hakens als passagier gezeten was. Beide motorrijders werden tegen den grond geslingerd. Vooral dhr. Hakens was er ernstig aan toe en werd naar het St. Jozefziekenhuis te Heerlen overgebracht. Daar is hij enkele uren later aan de verschillende bekomen verwondingen overleden. Hij had de voetbalclub Heer, die te Kerkrade spelen moest, daarheen vergezeld.

(...) Dhr. H. Blezer uit Heer, die het motorrijwiel bestuurde, is eveneens ernstig gewond geworden en werd naar Calvariënberg te Maas-tricht overgebracht, met een schouder- en beenfractuur en vleeschwonden. Zijn toestand is echter niet levensgevaarlijk.

De overledene was 38 jaar oud, gehuwd en had 3 kinderen. Sedert 9 jaren oefende dhr. H. het ambt van veldwachter te Heer uit.

De laatste veldwachter van Heer.

Na het plaatsen van een advertentie volgde per 1 mei 1931 de benoeming tot gemeentelijk veldwachter van de heer H. Scherders, tot dan in dienst van de Marechaussee en gelegerd in de kazerne aan de Scharnerweg. Op de foto - zie volgende pagina - genomen vóór de ingang van deze kazerne staat hij afgebeeld als tiende van links.

't Äörke no. 15 – pagina 8

Het is heel goed mogelijk dat de heer Scherders, voor zijn benoeming tot veldwachter, al in Heer heeft gefunctioneerd in zijn hoedanigheid als marechaussee.

In tegenstelling tot zijn voorganger heeft de familie Scherders wel (tot 1938) gewoond in de ambtswoning in het voormalige gemeentehuis. De woning lag boven het politiebureau, aan de zijde van de Raadhuisstraat.

't Äörke no. 15 – pagina 9

Foto rechts: Ook de controle op de rijwielbelasting was een taak van de veldwachter in de crisisjaren (jaren '30 vorige eeuw).

Boven een plaatje dat werd verstrekt als de belasting inderdaad betaald was, Onder een plaatje met de opdruk "kosteloos", dat werd verstrekt aan o.a. werklozen.

Het zal natuurlijk duidelijk zijn dat de heer Scherders het werk in de gemeente Heer niet in zijn eentje kon doen. Zoals al in deel 1 is beschreven kreeg de gemeenteveldwachter assistentie van de Marechaussee en de Rijksveldwachters.

Een van die Rijksveldwachters was ene Weijenberg.

Op de foto hiernaast zien we deze naast de veel grotere veldwachter Scherders.

Aan de versieringen is te zien dat het kermis was. En dan moest er natuurlijk extra worden opgelet.

Weijenberg moet een nogal fanatiek mannetje zijn geweest die, bij wijze van spreken, zijn eigen schoonmoeder een verbaal zou maken.

Al snel kreeg hij een bijnaam "Boesmenneke". Mogelijk van boes (boos) mannetje.

Waar dat allemaal niet toe kan leiden zien we in de anekdote op de volgende pagina.

Boesmenneke.

Mevrouw van Caldenborg-Heijnen exploiteerde in de jaren '30 van de vorige eeuw een levensmiddelenwinkel aan de Dorpstraat. (Later Fa. Pieters-Teeuwen en weer later filiaal van "de Gruyter" - van 't snoepje van de week.)

Kort na de verplichte sluitingstijd was zij nog een klant aan het helpen.

Weijenberg alias 't Boesmenneke kwam langs en zag dat.

Nadat hij kenbaar gemaakt had dat hij hiervan proces verbaal moest opmaken, smeekte mevrouw van Caldenborg hem dit niet te doen.

Ze vroeg hem: "Maar Meneer Boesman 't is toch maar één minuut over zes..." "Wat" zei Weijenberg "ook nog een ambtenaar beledigen, dat wordt een tweede proces verbaal..."

De Tweede Wereldoorlog en de periode na deze oorlog.

Eind 1939 werd de heer J.W.H. Blokker nog benoemd tot tweede veldwachter van Heer.

En dan breekt op 10 mei 1940 ook in Nederland de Tweede Wereldoorlog uit. Dat brengt ons op de bezettingstijd.

Sinds het ontstaan van het Koninkrijk der Nederlanden omstreeks 1814 is de politieorganisatie talloze malen onderwerp van bespreking geweest in het parlement en is de wetgeving daaromtrent herhaalde malen gewijzigd. In de jaren '30 van de vorige eeuw bestonden er opnieuw plannen voor een reorganisatie, dat tenderde naar een Algemene Nederlandse Politie. Het bleef slechts bij plannen, mede door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.

De "Höhere SS und Polizeiführer" Rauter kreeg het bevel over de Waffen-SS en de Duitse Politie, alsmede het toezicht over de Nederlandse Rijks- en Gemeentepolitie. Al snel volgden op politiegebied allerlei maatregelen, die hier niet verder worden behandeld. Per 1 maart 1943 werden alle politiefunctionarissen (gemeenteveldwachters, gemeentepolitie, Rijksveldwachters, Rijkspolitie en wat er van de Marechaussee was overgebleven) samengevoegd tot een Staatspolitie.

Al kort na de Tweede Wereldoorlog volgde het zogenaamde Politie Besluit 1945. Dat hield in dat gemeentepolitie alleen aanwezig was in door de Kroon aan te wijzen gemeenten. In de overige gemeenten werden de politiediensten verricht door het **nieuwe Corps Rijkspolitie**.

Voor dit korps stond model de organisatie van de Staatspolitie 1943. Meerdere zogenaamde groepen Rijkspolitie waren ingedeeld in rayons. Heer was naast groep ook een rayon, dat – naar ik meen – bestond uit de gemeenten Heer, Gronsveld en Eijsden. In de loop der tijden is de groep Heer behoorlijk gegroeid. Het enige cijfer dat bekend is, dateert uit het jaar 1954. De groepssterkte bedroeg in dat jaar 15 man.

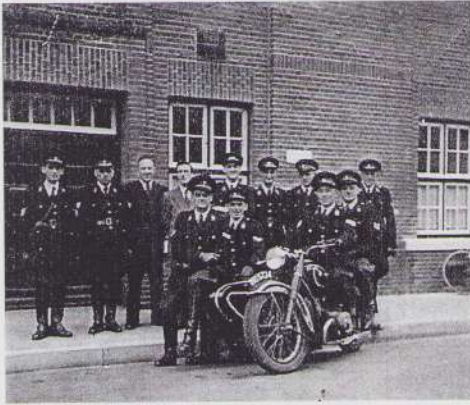

Foto links: Na de Tweede Wereldoorlog moest het nieuwe Corps Rijkspolitie aanvankelijk genoeg nemen met een afgedankte Amerikaanse Jeep. Begin jaren '50 kreeg de groep Heer de beschikking over een heuse motor met zijspan. Op deze foto o.a. Burgemeester Kessen. Uiterst rechts: de laatste veldwachter van Heer: de heer H. Scherders.

Eenzijds is deze toename toe te schrijven aan de algemene bevolkingstoename en de naoorlogse relatief grote uitbreidingen van Heer, anderzijds was de samenleving, als geheel, kennelijk toen al zodanig veranderd dat grotere aantallen politiemensen nodig waren. Wat definitief verdwenen was, was de gemoedelijke 19^e eeuwse veldwachter. Deze leefde alleen maar voort op de televisie in de serie Swiebertje met in de hoofdrol "Bromsnor".

De zwarte dag...

En dan wordt het 1 juli 1970. De gemeente Heer houdt op te bestaan. En dat gold ook voor de Rijkspolitie wat Heer betreft.

Op de hiernaast afgedrukte foto nemen Jean Bex en de heer Hendriks afscheid van Heer, vóór het inmiddels verdwenen plaatsnaambord Heer.

Er was aan de annexatie toch nog een klein pluspunt. Van de een op de andere dag waren we geen boeren meer, maar Sjengen. En dus mochten we vanaf 1 juli 1970 een "plieessie" net als in Maastricht "goovie" noemen. Voor een echte Heerde naar een schrale troost...

Tot slot nog dit: In 1994 volgde de samenvoeging van de Rijks- en Gemeentepolitie tot regiopolitie. Ingedeeld in 25 landelijke regiokorpsen, onderverdeeld in districten en basiseenheden. Als u het heel precies wilt weten. Wij behoren tot het regiokorps 24: Limburg Zuid, District 3: Maastricht, Basiseenheid: Maastricht/Zuid-Oost, Eijsden. "We" zijn weer verenigd met Gronsveld en Eijsden, zoals in de tijd van de Rijkspolitie. En met heel veel fantasie kunt u stellen dat we aan de Molensingel 45 weer een "eigen" politiebureau hebben.

Geraadpleegde literatuur en bronnen:

- * J.M. Van de Venne, "Geschiedenis van Heer", (Heer 1957)
- * Frank van Riet, "T' uwen dienst", (Schiedam 1995) ISBN 90-5594-037-2
- * J.A. de Jonge, "Korps Rijkspolitie 1945-1994", (Schiedam 1993) ISBN 90-71542-68-8 * G.A.M. (Gemeente Archief Maastricht), archief voormalige gemeente Heer. Met dank aan o.a. Jan Scherders (Bunde) voor het beschikbaar stellen van foto's.

**Een stukje Oud Heer
De Dorpstraat vanaf het Patronaat
tot aan de Steegstraat (deel 3)**
(Wiel Eggen)

Bij het begin van deel 3 moeten we een kleine aanvulling en een rectificatie plaatsen. Laten we beginnen met een aanvulling. In het pand Dorpstraat 81 was tot aan het begin van de Tweede Wereldoorlog een schoenmakerij gevestigd. Dhr. Heuts repareerde hier de schoenen van vele Heerdenaren. Later verhuisde de familie naar het café met zaal op de hoek van het kruispunt. Dit als aanvulling op het vorige artikel, al moeten we ook herhalen dat onze tocht speelt rond de jaren 1948 – 1950. Het café op nr. 79 werd gesloten in het begin van de tachtiger jaren van de vorige eeuw. Het winkeltje op nr. 79 werd gerund door de familie Haenen-Heuts. Enkele lezers die het artikel hebben gelezen ontdekten deze onvolkomenheden. Deze lezers betuigen we hierbij onze dank.

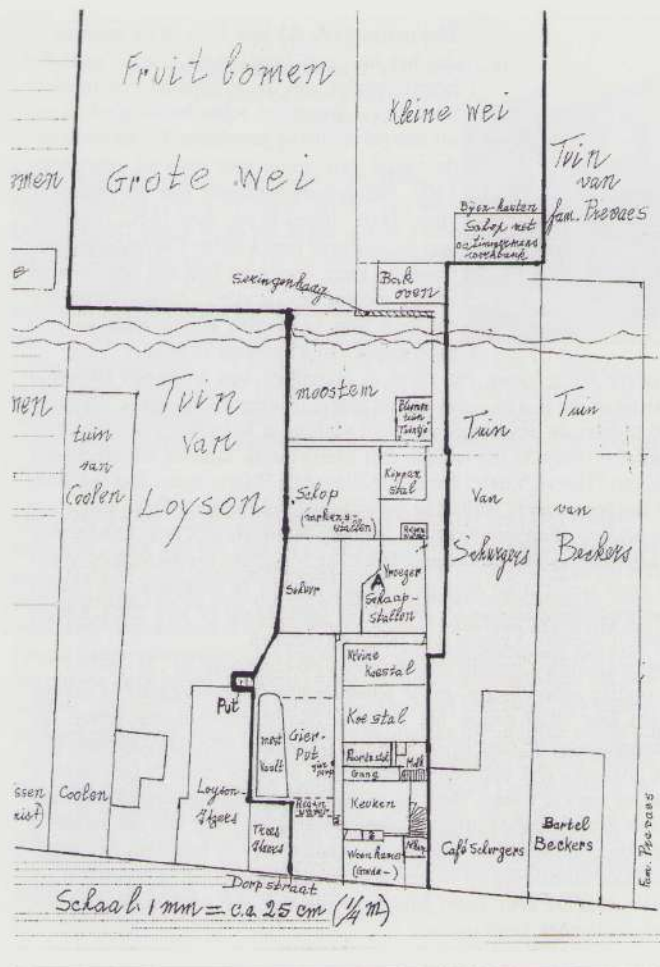
Onze tocht gaat verder. Zodoende beginnen we bij het pand **Dorpstraat 67**. Hier was het café Geel Ummels gevestigd. Ook dit etablissement had een vaste klantenkring en mocht omschreven worden als een café waar een van de vele duivenverenigingen gevestigd was. In 1966 werd dit overgenomen door Winand Smeets. Het waren in die tijd dat vooral jonge mensen het café bezochten. Opmerkelijk is ook het feit dat enkele jaren na de overname door Nand van Schmeits hier het pijlwerpen oftewel Pikvogelen als competitie werd bedreven. Als tegenstanders ontmoette men veelal Afcem-militairen die in grote getale hun intrek hadden in de flats aan de Burgem.Kessensingel. Na hun verhuizing vanuit FontaineBleau in Frankrijk. Ongeslagen kampioen was de eigenaar Winand Smeets. Het pand viel eveneens ten offer aan aan de sloopplannen in het kader van het uitbreidingsplan Achter de Kerk". De laatste jaren heeft het dienst gedaan als studentenhuisvesting en kreeg zelfs de naam "Thesis".
(Zie foto pag. 24 Äörke no.13)

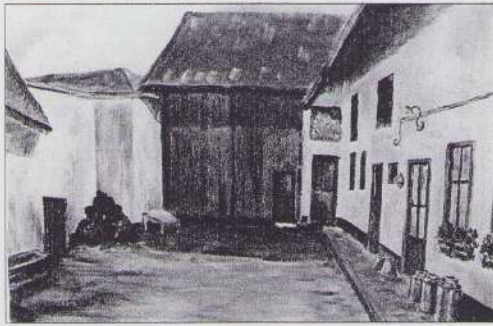
Dorpstraat 65. Al leek het aan de straatzijde dat het hier een betrekkelijk jonger gebouw betrof, omdat aan de straatzijde een metselwerk gevel stond, de achterbouw bleek weer uit mergel te zijn opgetrokken. En dit betekende veelal een bouw van vóór of omstreeks 1800. Het komen we reeds met de omschrijving "Huis" tegen in het jaar 1840. Eigenaar was de weduwe van Walther Pluymakers, wonende te Heer. Het huis had een oppervlakte van 4 roeden en 15 ellen. Aangrenzend lag een tuin van 17 roeden en 20 ellen en een boomgaard van 30 roeden 70 ellen.

In latere jaren kwam het pand in eigendom van Johannes Hubertus **Muijtjens** die in 1902 huwde met Maria Elisabeth Olislagers. Zij overleed tijdens de bevalling van een tweeling in hetzelfde jaar. Johannes Muijtjens trouwde vervolgens met Maria Anna Janssen die afkomstig was van "Hoeve Vliet" gemeente Meerssen. Maria Anna had tegen de wil van haar ouders verkering gehad met Joh.Muijtjens. Deze verkering was om een of andere reden uit geraakt. Maria vertrok naar Luxemburg en aanvaardde daar een baan. Nadat Joh.Muijtjens (getrouwd) en spoedig weer weduwnaar was geworden kwamen ze (Johannes en Maria) weer met elkaar in contact en werd er gehuwd op 13 juni 1903. Uit dit huwelijk werden 3 zonen en 2 dochters geboren.

(Zie familiefoto t.g.v. 40 jarig huwelijk op pagina 18 en 19)
De oudste zoon "Pierre" erfde omstreeks 1948 de boerderij na deling. In het jaar 1950 betrok het echtpaar Muijtjens-Vrancken vanuit het "Pannehuiske" de ouderlijke woning. De ouders Muijtjens-Janssen bleven inwonen. Het was een boerderij van het type zoals er meerdere in Heer te vinden waren. Dankzij de welwillende medewerking van mevrouw Annie Scaf-Muijtjens kwamen we in het bezit van een tekening in plattegrond zoals de woning met stallen van de boerderij was ingedeeld (zie afbeelding op volgende pagina). Deze tekening is eertijds gemaakt door de heer Jozef Muijtjens die ook een uitgebreid genealogisch onderzoek heeft gedaan.

Op de plattegrond van de boerderij is een put aangegeven. Dit was de plek waar vóór de aanleg van de waterleiding het drinkwater werd opgehaald voor de familie Muijtens en de bureu. Dit gebeurde door ophalen met een emmer of het handmatig oppompen. De waterleiding werd in 1935 aangelegd.

Afbeelding links:
De binnenplaats
van boerderij
Muijtens aan de
Dorpstraat 65.

(Van schilderij)

We verlaten nu deze boerderij, waarover nog meer te schrijven zou zijn en komen aan het pand **Dorpstraat 63**.

Hier woonde in de door ons beschreven periode de familie Loyson-Idsers. De heer Loyson was van beroep koffiebrander in Maastricht. Later werd hij dagbladbezorger. In zijn eigen tempo ging hij van deur tot deur, maakte vaak een praatje en ging weer verder. Zodoende was hij een markant figuur in Heer. De heer en mevrouw Loyson-Idsers vierden in 1948 hun 50 jarig huwelijksfeest. Dit moet voor die tijd een buitengewone gebeurtenis zijn geweest. Op de zondag van hun gouden bruiloft werd er gefeest. Een comité dat in het leven was geroepen had de woning met slingers en dergelijke versierd en de feestelijkheden georganiseerd. Het echtpaar werd aan huis afgehaald en naar de tjokvolle kerk begeleid door de Harmonie van Heer. Een zeer grote schare van de Heerder bevolking langs de kant en in de stoet zelfs bruidjes en een bruidsjonker. Alles was aanwezig. In de namiddag bracht het St. Caeciliakoor en de beide harmoniën een serenade.
(Lees verder op pagina 20)

Familiefoto uit 1943, t.g.v. 40 jarige bruiloft. V.l.n.r.: Boven: Lei Muijtens en zijn vrouw TrINETTE Wijnands, Marieke Muijtens-van Hooren en haar man Sjo Muijtens. Daarnaast Giel Schreurs. Midden Jozef Berriere, Marie Muijtens-Vrancken en Pierre Muijtens. Zittend: Marie Berriere-Muijtens, het jublerend bruidspaar Sjang en Anna Muijtens-Janssen en Lina Schreurs-Muijtens. Daarvoor de kleinkinderen: ? Berriere en Annie, Johan, Lucie, Jean en de tweeling Pierre en Jozef Muijtens.

Dit alles geeft aan hoe de gemeenschap met elkaar meeleeft en hoe zeldzaam een 50 jarig huwelijk moet zijn voorgekomen.

Foto boven: Het gouden bruidspaar op de trappen voor hun huis met de leden van het feestcomité.

Het huis had aan de voorkant enkele trappen. Ook hier blijkt dus weer dat de vloer van het huis hoger dan het straatniveau lag. Het was dus ook weer een huis zoals we meerdere malen beschreven. Het werd in 1840 beschreven als "Huis" en was destijds eigendom van Cornelis Habets van beroep landbouwer en wonende te Heer. Het was ingeschreven onder Sectie:A nummer 496. Tevens behoorde hierbij een tuin en een boomgaard. Huis tuin en boomgaard hadden tezamen een oppervlakte van 31 roeden en 45 ellen. Ook voor dit huis kwam in de zestiger jaren de onvermijdelijke slopershamer toen het moest plaats maken voor de aan te leggen "Einsteinstraat".

Gaan we in gedachten verder met onze wandeling dan stond er een huis met nummer 59 dat werd bewoond door de familie Schurgers-Coolen. De heer Schurgers was aannemer, samen met de heer Vranken (een van de wethouders van Heer). Zij bouwden in het na-oorlogse Heer menige woning en andere grote panden. Het huis was gebouwd van baksteen. Trouwens het huis bestaat nog steeds. Al is er een grote bijbouw gekomen. Aanvankelijk was het een woning-inrichting door "d'n Adviseur" Harrie Habets (z.g.) Thans is er de ABN-AMRObank in gevestigd. Op de plaats van het zojuist beschreven huis stond vroeger een huis dat eigendom was van de weduwe Jan Rempelberg. Zij woonde in Heer. Het huis had een oppervlakte van 1 roede 30 ellen en de bijbehorende tuin staat genoteerd voor 4 roede 20 ellen.

Het volgende pand is **Dorpstraat 57**. Onlangs vond in dit pand een grondige verbouwing plaats. De huidige eigenaar de heer Rob Bloot

(architect) laat zien hoe de toegepaste bouwmethode enkele honderden jaren geleden heeft plaatsgehad.

Zo is er als hoofdbalk, een boomstam met een "V" vork gebruikt. Men gebruikte het materiaal zo als het in de natuur te vinden was.

Verder is het pand verschillende malen gewijzigd. De ramen zijn waarschijnlijk verplaatst. Dit is wel te verklaren. Het gebeurde in de Napoleontische tijd dat men belasting moest betalen voor het aantal ramen en de oppervlakte van de ramen van het pand die uitzicht gaven op de straat. De eigenaren kregen dan hiervoor een belasting opgelegd. Men kan zich op dit moment afvragen of er in die tijd op deze manier reeds een vorm van "onroerendgoedbelasting" geheven werd.

De bestaande ramen werden dus verplaatst naar de zijgevel. Bij de verbouwing zijn hiervan duidelijke tekens aan het licht gekomen. Om al deze tekens weg te werken werd een cementpleister aangebracht.

Volgens inlichtingen was in dit pand in het verre verleden een café gevestigd. Dit is af te leiden uit een klein raampje in een van de tussenmuren, dat tijdens de verbouwing aan het licht kwam. Het raampje diende waarschijnlijk als doorkijk om te zien of er klanten in huis waren. Het is bovendien bezet met groengekleurd glas.

De tussenmuur bestaat uit "metselwerk" waartussen latten en planken de sterkte en stabiliteit moeten geven aan de muur.

In de kelder werden drie vloeren aangetroffen waarvan er een uit maaskeien bestond. Na de laatste verbouwing kreeg het pand een naam "Pas Pesies".

Wanneer we terug kijken in de OAT -1840 dan komen we als eigenaar Peter Eggen tegen. (geen familie van schrijver van dit artikel!) Het beroep van Peter staat niet vermeld, wel dat hij in Heer woonachtig was en dat het huis een oppervlakte had van 1 roede en 80 ellen. Het pand werd ingedeeld in de klassering 1. De tuin en een bijbehorend weiland mochten er ook zijn, zij hadden bij elkaar een oppervlakte van 28 roeden en 10 ellen. Volgens berichten die wij kregen is de vader van de heer Kerckhoffs van Dorpstraat 83 hier geboren. Er moet destijds een smederij zijn geweest. Dit alles kwam met de laatste verbouwing en tijdens opgraving in de tuin aan het licht. Er werden sporen van kolen van het smidsvuur ontdekt. Later is hier de familie Jorissen een bloemisterij begonnen. Een uit-

hangbord met de tekst "Bloemisterij Gebr.Jorissen" is nog steeds aanwezig. Dank aan de heer Bloot voor de informatie.

Dorpstraat 55. Hier treffen we een betrekkelijk jonger pand aan. Het jaar waarin dit pand werd gebouwd hebben we nog niet kunnen achterhalen. In de na-oorlogse jaren was hier een kolenhandel gevestigd. De heer Mathieu Olislagers dreef deze handel en bezorgde op afroep de stookkolen huis aan huis. "Jeu-ke" kende iedereen en iedereen kende Jeu. Van hem is ook bekend dat hij nogal veel dorst had en daardoor graag aan "Bachus" ging offeren. Later ging deze handel over op zijn zoon Pol. Het jaar 1962 kende een zeer strenge winter. Er zal wel niet genoeg voorraad aan kolen zijn geweest, want tijdens de zomer van dat jaar werd aan de heer L. Olislagers vergunning verleend voor het uitbreiden van de kolenopslagplaatsen. Ondanks dat de aardgasproductie en het huishoudelijk gebruik hiervan op gang kwam, waardoor het gebruik van stookkolen afnam. Later werd deze ruimten gebruikt voor de opslag van flessengas. De laatste decennia was hier een groente zaak gevestigd.

We verlaten dit pand en gaan naar **Dorpstraat 53 en 53a.** Voor de bouw van dit pand verleende het college van B&W van Heer in het jaar 1938 een bouwvergunning. Ook deze stond op naam van de heer Mathieu Olislagers. Het betrof een gescheiden beneden en bovenwoning. In de tijd waarover we hier schrijven woonde hier Leo Essers en Dorien Ramaekers. In welk jaar zij hier kwamen wonen is ons niet bekend. Zij woonden aanvankelijk in een huis aan de Akersteenweg (boven de electro-zaak van de heer Pierre Heuts) dit pand werd tijdens de oorlog getroffen door granaten of een bombardement. In het huwelijk van Dorien en Leo werden twee zonen geboren; "Henk en Jo". Nadat de familie Essers verhuisde werd het pand betrokken door de familie Olislagers-Nulens. Zij begoonden hier een zaak voor verkoop en verhuur van porselein en huishoudelijke artikelen. Deze handel liep erg goed. Zo goed zelfs dat de kelder als winkelruimte moest worden ingericht. Menig Heerder jong stel dat ging trouwen ging eerst naar "Jef Olislagers" om servies en bestek te bestellen.

Dorpstraat 51.

Vervolgens komen we aan het laatste huis van onze tocht. Een niet meer bestaande boerderij op de hoek van de Dorpstraat en de Steegstraat:

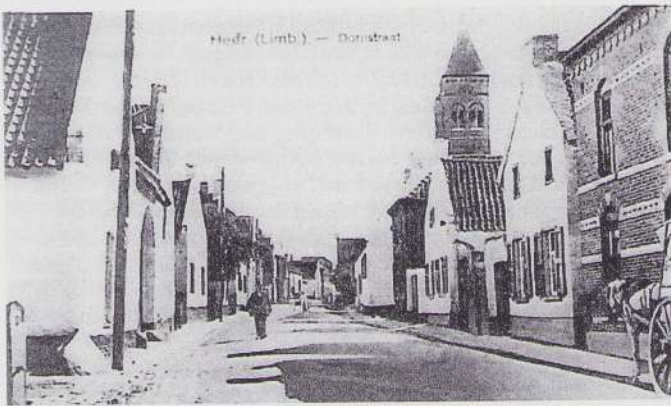

Foto boven de Dorpstraat: Links (met poort) de boerderij Dorpstraat 51, hoek Steegstraat. De foto dateert in ieder geval van voor 1938. In dat jaar werd het witte huisje daarnaast afgebroken en werden de panden van de familie Otislagers gebouwd.

Van mevrouw Bronckers-Habets hebben we vernomen dat zij in deze boerderij geboren is. Haar ouders de heer en mevrouw Habets-Kicken (zie *Äörke* nr. 14) waren de bewoners vóór 1937. Dit laatste als welkome aanvulling op het geheel.

Vanaf 1937 woonde de familie Geelen-Schreurs op dit adres. Om het een en ander van deze boerderij te weten te komen hebben we contact gezocht met Jannet Smeets-Geelen. Ook dit was een oude boerderij. Aan de straatkant een grote inrijpoort met daarachter een gesloten erf. Het bleek ook al weer een oud geheel. Het dak was zoals alle daken van de huizen, onbeschoten, met pannen en stro-poppen gedekt. In het jaar 1840 wordt als eigenaar vermeld Jan Pieter Schevers. Hij was

landbouwer van beroep en woonde in Heer. De heer Geelen werd geboren in Scharn en ma Geelen-Schreurs aanschouwde het levenslicht op 't Rooth in de gemeente Bemelen. In dit huwelijk werden 3 meisjes en 2 zonen geboren.

De heer Geelen was melkventer maar deed er ook boerderij bedrijven. Later werd hij voorzitter van de LLTB afd. Heer en werd zaakvoerder voor de opslag en verkoop van allerlei benodigdheden voor land- en tuinbouw. Zij verhuisden naar 't Rooth op 10 maart 1953. Het pand kwam leeg te staan en werd vervolgens bewoond door de familie Bemmer-Dolders en later nog door de heer en mevrouw Lardenoye-Kusters.

Hiermee sluiten we een beschrijving van een stuk "Oud Heer" af. We danken iedereen die ons aan gegevens hielp waardoor een dergelijk stuk samengesteld kon worden.

Ringele, Ringele Roeze
(Wiel Eggen)

Bij het samenstellen van het op de vorige pagina's vermelde verhaal kregen we ook de beschikking over bovenstaande foto, genomen op de binnenplaats van boerderij Muijtjens, die wij u niet willen onthouden. De tekst van het eeuwenoude liedje dat daarbij gezongen werd luidde:

***Ringele, Ringele Roeze,
Sôkker in de doeze,
Sôkker in de tasse,
Muirrege goon veer wasse,
Muirrege goon veer sjäöpke sjlachte
bèèèè***

Gouden bruidspaar Loyson-Idsers.
(Wiel Eggen)

Zoals al op pagina 17, bij de beschrijving van het pand Dorpstraat 63 aangegeven, vierde de familie Loyson-Idsers in 1948 hun 50 jarig huwelijksfeest. Een gebeurtenis waarbij bijna de gehele dorpsgemeenschap was betrokken. De volgende foto's geven een mooie impressie van deze viering...

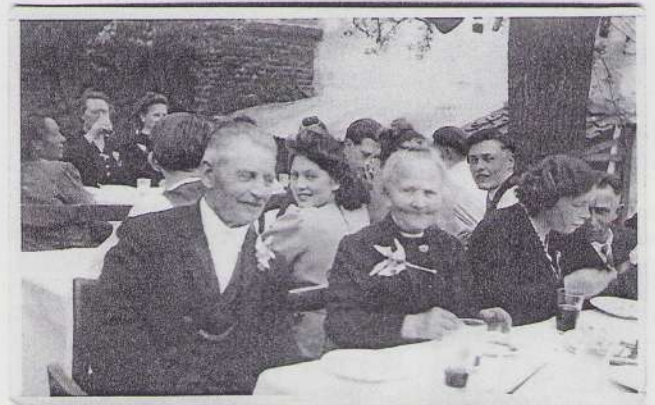

Foto boven: Het gouden bruidspaar aan de koffietafel...

Foto boven: De (Aw) Hermenie op pad voor het brengen van een serenade...

Foto links:
De bruidskinderen ...

Foto rechts:
Het gouden
bruidspaar
op weg
naar de
kerk..

Foto hiernaast:
De oudste zoon Haarrie
van de familie Loyson-
Iders, zijn vrouw, doch-
ter en schoonzoon.
Haarrie volgde op meer-
dere punten zijn vader
op. Ook hij bracht 'de
gezèt' rond, en ook hij
was fervent lid van de
Aw hermenie...

De aspidistra van Pesjtoer Heijnen.
(Ger Wijts)

Wie Pa miech ging aangeve bee de Pesjtoer òm miech te laote duipe, waar dae sjus in z'ne moostem aan 't dabbele. De Pesjtoer trok vädil blomme zelf, boe 'r de kèrrek van bènne mèt verseerde en 'r sjpendeerde dao z'n vrijen tiéd aan. Pa maakde n'm e komplement euver de sjoen plaante en zag tot 't einigste wat bee häöm greuide, 't oonkroed waar. "Oonkroed besjeit neet" zag Pesjtoer en 'r trok zoe mer veurdevoots e kruidsje oet d'n drek en zag: "Chelidonium Majus". Al haw Pa mer opde boeresjaol in Heugem gezete, 'r hoort toch waal tot 't Letien waar

werd een rondgang gehouden door een jongen man met twee schotels, geflankeerd door twee jongelui, elk met een brandende kaars. Gedroeg iemand zich niet ordelijk, dan werd hij door den kapitein gestraft. Deze gaf namelijk order, den schuldigen midden in het vertrek neergehurkt en met de handen op de vloer, te *britsen*, d.i. met een vierkante lat, in dunne latjes gespleten, te tuchtigen.”

Meer hierover is niet bekend. Navraag bij oudere inwoners van Heer naar dit “vreisjpeel” en “britsen” leverde niet veel meer op. Niemand kende het gebruik of het woord “britsen”. Een mevrouw maakte zonder dat zij de tekst gelezen had, de opmerking, “... dat het dan wel alleen bij de cafés gelegen tegenover de kerk (i.e. St. Petrus Banden) geweest moest zijn”.

Een oplossing biedt mogelijk een liedje uit de Heerder Revue van 1922, dat vermeld staat op pagina 43 in het speciale Heer-nummer uit 1970 van “Veldeke, tijdschrift voor Limburgse volkscultuur”. De tekst is als volgt:

*Vreijjspeel.

‘N vieftig jaor geléje
met de kerremes van Hier
Waor ‘t vreisjpeel in de mode
Dat waor e sjoen vertier
De joonkheid waor in aksie
Ze koze eine kapitein
Dè mós vuur alles zörrege
En ze baantsje deeg heer fijn.

En eederein mós luustere
nao de kapitein zien wuird
Of de Britsmeister zow zörrege
Dat ze breukske woord gesjuird

Op de sjwik oonder in ‘t tuirrep
Dao kaom alles béjein
En gein van de jong köppelkes
Haw dao noets gein sjagrein.

De meziek dei sjeilde welskes
En Skottisj en Kadril
Me kôs nog neet dat sjroevele
Dat sjpreng wie de Wèlle
Nen tango waor hei oonbekènd
Boe ès dei sjoenen tied ?
En al weurde vier ouch 100 jaor
Sjoenen tied, vier zien diech kwiet.

Het lied vermeldt niet wat “britsen” nu precies was, alleen dat je broek ervan sou “sjuire” (scheuren). De omschrijving bij Ter Laan en Schrijnen laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Blijkbaar vond het Vreisjpeel plaats op een “sjzwik” (een houten dansvloer van losse planken in de open lucht) onder leiding van de kapitein van de Jonkheid en de britsmeister. De sjzwik werd opgebouwd “oonder in ‘t tuirrep”. Bestudering van nog vrije ruimten eind 19e eeuw in Heer beneden in ‘t dorp levert maar enkele plaatsen op waar de sjzwik opgebouwd kon worden. Op de eerste plaats de huisweide van de boerderij die naast landgoed ‘t Goedje lag. Tegenwoordig is deze boerderij bekend als (voormalige) boerderij Brouwers aan de Burgemeester Cortenstraat 24. Aan beide kanten lagen uitgestrekt weilanden, waarin regelmatig feesten en harmonieoptredens werden gegeven totdat ze in de loop van de 20e eeuw werden volgebouwd. Ook de laaggelegen, maar nogal natte weilanden tegenover ‘t Goedje, vanaf D’n Damp tot voorbij het kruispunt van Akersteenweg en Dorpstraat komen in aanmerking. Het gebruik van ‘t Vreisjpeel schijnt nog algemeen bekend te zijn in 1922, want veel hoeft de schrijver niet uit te leggen. Iedereen kent het nog. Zelfs een tijds aanduiding geeft hij: “‘viefdig jaor geléje”, dus rond 1872.

Het britsen kwam blijkbaar alleen in Heer voor. In de omliggende dorpen zoals Gronsveld, Eijsden, Cadier & Keer, Heugem is het onbekend.

Voor ons, Heerdenaren uit de 21e eeuw, is nog veel onduidelijk. Waarom had het plaats? Blijkbaar is er een relatie met de Kermis. Wie mocht er aan meedoen? Blijkbaar was het iets voor de jeugd, georganiseerd door de Jonkheid van Heer. Waarom ging men met twee schotels en twee brandende kaarsen rond? Wat werd er gedanst? Genoemd wordt carré-dans, welskes (walsen), kadrils (quadrilles) en Skottisj (scottish?). Welk gedrag was anno 1872 op een open dansvloer in de wei ordelijk of niet ordelijk? Blijkbaar waren er regels. Ik kan dit artikel dan ook alleen maar eindigen met een vraag: Wie weet er nog meer over 't Vreijsspeel te Heer?

Genealogie Heerder families. (Ger Eggen)

Zo langzamerhand beginnen meer en meer publicaties te verschijnen over Heerder families. Oud Heerdenaar Martin Goessens (oudste zoon van de vroegere onderwijzer Sjeng Goessens) kwam vorig jaar al met een boek uit over de familie **Goessens** onder de titel "Zij schreven geen geschiedenis". Onlangs verscheen van zijn hand onder dezelfde titel deel 2. Dit boek bevat de genealogie van het geslacht **van Proemereren-Promeren-Proumeren** uit Cadier en Keer. Een deel van de historie van deze familie speelt zich af in Heer. De heer Leon Olislagers uit Gronsveld bracht al eerder publicaties uit over de families **Olislagers** en **Schillings**. Andere ons bekende uitgaven handelen over de familie **Houben-Rouwet** en de familie **Gulikers**. Voegen we daaraan toe de al eerder besproken internetsite over de familie **Prevaes** en **Prevaas** en de onlangs "ontdekte" internetsite over de familie **Janssen** uit Heer, dan wordt het voor amateur onderzoekers al een klein beetje makkelijker om van thuis uit verder onderzoek te doen.

De oorsprong van de namen Heer, Scharn, Cadier en Keer.

Het na de toelichting volgende artikel is overgenomen uit het boek "Geschiedenis van Heer" van J.M. van de Venne (Heer 1957). Met verwijzingen naar de originele voetnoten.

Toelichting:

Wat de mogelijke oorsprong van de namen Heer en Scharn is, is voor ons en onze lezers zeker interessant. Waarom Van de Venne in zijn onderzoek ook de namen Cadier en Keer opneemt is misschien niet voor iedereen duidelijk. Daarom deze toelichting.

Vandaag de dag is Cadier & Keer een prachtig dorp, dat sinds 1982 deel uitmaakt van de gemeente Margraten.

Tot 1828 waren Cadier en Keer, alhoewel dicht bij elkaar liggend, kerkelijk en juridisch gezien, strikt gescheiden van elkaar. Eeuwenlang behoorde Keer - tot aan de zogenaamde Franse tijd - tot het gebied van de Schepenbank Heer. De inwoners van Keer waren verplicht in Heer te trouwen, te worden gedoopt en begraven. Dat wil zeggen de begrafenis moest er in ieder geval worden gelezen. Over het algemeen hadden zij daarmee (en met het trouwen) in Heer weinig problemen. Dat geldt echter lang niet altijd voor het dopen. Het eerste (en tweede) kind werd nog gedoopt in Heer, maar daarna gaf men de voorkeur aan de kerk van Cadier, die veel dichterbij lag.

Bij de vorming van gemeenten in 1800 namen de Franse overheersers een beslissing die in het verlengde lag van het verre verleden. Keer werd samen met Heer gevormd tot de gemeente Heer & Keer. Het eeuwenoude probleem - de relatief verre afstand - bleef. In 1828 werd dit eerst definitief rechtgezet. Keer werd in dat jaar van Heer afgescheiden en de gemeente Cadier & Keer kwam tot stand. Omdat Keer echter vele, vele eeuwen lang samen met Heer een juridisch geheel had gevormd heeft Van de Venne ook de oorsprong van de namen Keer (en Cadier) behandeld. Leest u zijn artikel op de volgende pagina.

Alvorens over het gebied der schepenbank te spreken een enkel woord over de naam "Heer".

Volgens de oude opvattingen van de Lenarts (1) zou hij legerkamp betekenen, terwijl de Z.E.H. Pastoor Moonen de mening is toegedaan, dat hij afgeleid zou zijn van het Keltische woord "corio" d.i. leger, ofwel, dat hij is ontstaan uit het Griekse woord "kurios", hetwelk meester betekent (2). Volgens de laatste onderzoeken van Professor Carnoy te Leuven zou "Heer" evenwel hetzelfde betekenen als "Haren". Dit is afgeleid van het Frankische woord "hâre" dat hoogte betekent (3). In plaatsnamen betekent "hare" hoogte of droog plateau. Voor Heer kan dit uitkomen, immers het lag min of meer op een plateau, dat in tegenstelling tot Scharm, zelfs bij hoog water droog bleef.

Franquinet is van hetzelfde gevoelen en zegt: "De naam wordt in de middeleeuwsche stukken altijd geschreven Here, wat een datief is en dus aan of bij de hoogte betekent."

Wat Scharm betreft meent Franquinet, dat dit woord terug te brengen is tot het oud-hoogduitse "scorro" d.i. helling. Scharm lag in 1145 aan de helling van de Dusenbergh (Dausberg onder Amby). Het daar voormaals gelegen landgoed "Scarne" zou volgens hem Scornoa of Scornon geheeten hebben wat dan "aan de helling" of "aan de hellingen" betekent (4).

Keer komt in de oude stukken voor als "Keyer, Keyr, Kayr" en is hetzelfde als Cadier. Het komt oudtijds ook als Cadier voor. In een stuk d.d. 12 juli 1736 over de wegen heet het letterlijk: "Cadier of Keer onder Heer" en Cadier wordt in dat stuk "Cadier ofte Keer" genoemd (5). In de volksmond heet Cadier thans nog Keer. De verklaring dat het woord Keer zou ontstaan zijn "Op den Keer" d.i. de plaats waar de jurisdictie van het kapittel van St. Servaas "Keerde", lijkt mij zeer onwaarschijnlijk.

- (1) J. Habets, Geschiedkundige aanmerkingen nopens de opkomst en den voortgang der stad Maas-tricht in Publications I (1864) 251.
- (2) W. Moonen, Van Coriovallum tot Heerlen in: Maasgouw, jrg. 1948, 36
- (3) A. Carnoy, Origins des noms des communes de Belgique, y compris les noms des rivieres et prin-cipaux hameaux, Louvain, 1948, t.I., 286, 294
- (4) Mr. G.D. Franquinet, Plaatsnamen in Limburg in: Jaarboekje voor Limburg, 1871, 192.
- (5) R.A.L. Heer, rolle 12 juli 1736.